

A SZERVEZETT KISEBBSÉGEK SZEREPE A TÁRSADALOMBAN

A társadalom többségét, illetve a különböző kisebbségeket alkotó csoportok közötti kapcsolat általános problémája iránt a legutóbbi időkig nem nyilvánult meg különösebb érdeklődés. Jelenleg nagyobb figyelmet fordítanak erre az alapvető problémára: ennek egyik jele az a konferenciasorozat, amelyet „Csoportok közötti kapcsolatok és ellentétek” címmel 1943-ban tartottak New Yorkban, Louis Finkelstein és Robert M. MacIver elnöklétével; a konferenciák néhány hónappal ez előtt megjelent anyaga országszerte sok olvasó figyelmét vonta magára.

Első látásra talán különös, hogy egy ilyen alapvetően fontos kérdést oly sokáig hagytak figyelmen kívül, ennek okait azonban könnyű felderíteni. A társadalmi csoportok közötti feszültségek semmi esetre sem képeznek új jelenséget; gyökeik az evolúciós előtörténet mélységeibe nyúlnak vissza. Az a probléma, hogyan kell bánni a renitens kisebbségekkel, vagy – megfordítva –, hogyan lehet megtartani fenyegetett kisebbségeket, egyidős a civilizációval. Etnikai és nemzeti kisebbségek azóta léteznek, amióta birodalmak léteznek, ezek pedig már a történelem hajnala előtt megvoltak mind az Ó-, mind az Újvilágban. Vallási kisebbségeket a Közel-Keleten az i. e. második évezred közepén már találunk, s hogy korábbiakról nem tudunk, csakis az írásbeli források hiányának tudható be. Az ókorban azonban a kisebbségekkel való bánásmód többnyire abból állt, hogy lemészárolták, vagy erőszakos módon távolították.

William Foxwell Albright (1891–1971) amerikai orientalista, régész, Biblia-tudós, egyetemi tanár a Johns Hopkinson (Baltimore, Maryland). Metodista családi hagyományai keltették fel benne a Biblia, az ókori Izráel és a zsidóság iránti érdeklődést. Egyetemi tanulmányai során az ókori kelet nyelveit és emlékeit alaposan megismerte, s később maradandó értékű, eredeti munkásságot fejtett ki mind az ékírásos, mind az egyiptomi szövegek értelmezésében. Munkásságának súlypontja mégis a palesztinai régészetre esett. 1920 és 1936 között, pár év megszakítással, Jeruzsálemben élt, és az amerikai orientalisztikai intézetet vezette. A korszak palesztinai régészeti kutatásaira az ő módszere és szemlélete nyomta rá bélyegét. Történeti és vallástörténeti kutatásai a bibliai hagyományt az ókori kelet összefüggéseibe állították. Korának egyik legjelentősebb bibliai tudósa volt. Ma Jeruzsálemben az amerikai régészeti intézet, a Damaszkuszi Kapu közelében, az ő nevét viseli. – Az itt közölt tanulmányt Albright 1944-ben írta. Szemléletét nemcsak amerikai társadalmi tapasztalatok befolyásolták, de a hívő metodista tudós életismerete, s főként a zsidók történetével foglalkozó kutató tanulmányai is. A cikk, történeti anyagon, a kisebbségek dicsérete; ebben rejlik aktualitása is. – (K. G.)

vidékekre telepítették őket. E kegyetlen gyakorlatban különösen az asszírok jeleskedtek; múltó sikerüket másolták napjainkban a nácik. Az etnikai és vallási kisebbségek iránti toleranciát sikerült megvalósítaniuk – bizonyos korlátok között – Perzsia királyainak, továbbá némely görög és római uralkodóknak, ez azonban ritka kivétel maradt. A pogány római császárok üldözték a zsidókat és a keresztényeket, keresztény utódaik pedig üldözték a pogányokat és a zsidókat. A régi iráni Zoroasztér-követők üldözték az eretnekeket és a keresztényeket. Még keletebbre a brahminok üldözték a buddhistákat, akik ezt hasonlóval viszonozták.

A modern időkbe érkezve, ugyanilyen elszomorító a kép. Bár az első muszlimok addig szinte ismeretlen elnézést tanúsítottak a zsidók és keresztények iránt, felismerve a közöttük fennálló szoros hitbéli rokonságot, még e kivételezett kisebbségek is szigorú polgári megszorításoknak és adókötelezettségnek voltak alávetve. A zoroasztriánus „tűzimádókat” pedig az iszlám a legnagyobb kegyetlenséggel kezelte. Ezenkívül is épp olyan türelmetlenné váltak, még jóval a kereszteshadjáratok előtt, mint bizánci elődeik, s e türelmetlenség egyikét kivételtől eltekintve a mai napig sem ért véget. Alig meglepő, hogy Nyugat-Európa viszonylag barbár keresztényei hasonló türelmetlenségről tettek tanúbizonyságot Nagy Károly és más, kisebb uralkodók alatt. Míg (sok ellenkező állítással szemben) a végső összegzés azt bizonyítja, hogy az európai keresztény egyház egészében véve türelmesebb volt, mint a polgári hatóságok, nem lehet tagadni, hogy konzekvensen türelmetlenebb volt, mint a mohamedán világ az egész középkor folyamán. Ezt illusztrálja az a tény, hogy a zsidók bizonyos fokú szabadságot élveztek Dél-Spanyolországban és Észak-Afrikában a X. és XV. század között, továbbá hogy a legtöbb mohamedán országban erőteljes keresztény kisebbségek maradtak fenn egészen napjainkig, holott egyébként a mohamedánokat kiirtották mindazokban az európai országokban, amelyeket a XVI. század előtt a kereszténység visszahódított. A középkorban a vallási eretnekekkel muszlimok és keresztények nagyjából egyforma brutalitással bántak el, ezt mutatja az albigensek, lollardok és husziták története Európában, s a hasonló helyzetben lévő siita szektáké a mohamedán országokban. A XVI. és

XVII. század vallásháborúi lehangoló képet nyújtanak. Ez a kép csak az előttünk járó generáció Kelet- és Közép-Európájának eseményeihez hasonlítható, melyek során fehérek és vörösök irtották kölcsönösen egymást. A GPU és a Gestapo prototípusa a spanyol inkvizíció, ez pedig nem más, mint hatékonyabb változata a kisebbségi ellenállás letörésére szolgáló, még régebbi formáknak. Mind ugyanazokkal a visszataszító módszerekkel élnek: informátorokkal, kínzókamrákkal, azonnali kivégzéseket lehetővé tévő rögtönítelő bíróságokkal.

A felvilágosodás liberalizmusa hozta meg az általános vallási tolerancia első korszakát a világtörténelemben: ez szerencsésen egybeesett Amerika alkotmányos történelmének kialakuló fázisával, s így biztosította a kisebbségek szabadságjogait, legalább elvben. Megjegyzendő, hogy a kor liberális gondolkodói leginkább azért foglaltak állást a tolerancia mellett, mert az volt a meggyőződésük, hogy az államvallás alapvetően szemben áll a demokráciával, s hogy ez ellen legjobb a szekták erősítésének eszközét bevetni. Bizonyos mértékig hasonlít ehhez a náci módszer: ők ugyanezért engedték meg a metodisták és a baptisták terjeszkedését az államegyházak rovására – ez utóbbiakba a protestáns és a római katolikus egyházat is beleértve –, a szovjet hatóságok pedig egészen a legutóbbi időkig nagyobb cselekvési szabadságot engedélyeztek a kis szektáknak, mint az ortodox egyháznak. John Dewey súlyosan elferdítette a történelmi valóságot, amikor (1944-ben) New Yorkban kijelentette: „... Azok a férfiak, akik az Alkotmányt megalkották, megtiltották egy államegyház létrehozását, mert ... tudták, hogy a vallásos különbségek bevezetése Amerika életébe aláásná az ország demokratikus alapjait.” Az alapító atyák kétségtelenül elleneztek az államegyházat, ezt azonban azért tették, mert távol akarták tartani az amerikai élettől azt a fajta türelmetlenséget, amely ezeket az egyházakat Európában jellemezte. Dewey álláspontja egészen más. Az ő nézete az, hogy a modern amerikai élet megosztó-bomlasztó hatásai ellenében az iskolai tanterveket egységesebbé kell tenni, az oktatásban a vallás befolyását a lehetőségekhez képest korlátozni kell, az általános iskolai oktatás keretein belül és kívül egyaránt. Ez a tendencia – egybehangzóan a progresszív nevelőknek új, szövetségi oktatási szervezetek létrehozására irányuló erőfeszítéseivel – mindenképp azt célozza, hogy az említett oktatók által már megszerzett hatalmat megszilárdítsa. Más szóval, az ő propagandájuk mélyén sincs más, csupán az alapvető, a hatalmat mindenáron bírni akaró emberi ösztön. Jelenlegi oktatási rendszerünk tehát épp olyan mértékben fenyegeti az amerikai szabadságjogokat, mint amilyen mértékben egy államegyház fenyegette volna. E propagandisták nagy

nyugalommal hagyják figyelmen kívül vagy hamisítják meg azt az elvet, amelyet az amerikai történelem sok államférfia felismert, hogy ti. amilyen arányban az állampolgárok megfosztanak a polgári élet irányításának lehetőségeitől, olyan arányban fogják elveszíteni képességeiket is arra, hogy saját ügyeiket irányítsák, s hogy a társadalmi problémák megoldásában tudatos részt vegyenek. Az oktatás központosítása épp olyan veszélyes a demokráciára nézve, mint bármely másfajta központosítás.

MacIver alább idézett megállapítása a *Csoportok közötti kapcsolatok és ellentétek* című könyv bevezetésében sokkal jobban illeszkedik az amerikai demokratikus tradícióba, amelynek alappillére a gondosan kialakított s folyamatosan korrigált ellenőrzési és számadási módszerek keretei között működő, népszerű kormány: „A demokratikus erők működése ott a legnyilvánvalóbb, ahol sok különböző rétegből összetevődő társadalmak fejlődtek, másrészt pedig a sokrétű társadalom hajlamosnak mutatkozott a demokratikus tendenciák bátorítására. Röviden szólva: demokrácia és sokrétű társadalom összetartozó fogalmak.”

Úgy látszik azonban, hogy az ún. liberalizmus, legyen bár a legjobb szándékú, mégsem tud megszabadulni attól az általános emberi törekvéstől, amely képeket a maga akarata alá kíván hajtani, maga képerre kíván formálni. A John Dewey-féle liberalizmust sodró erejű misszionáriusi hév hatja át, ellentmondást nem tűr, követői pedig automatikusan utánozzák vezérük hajthatatlanságát. Dewey és követői annyi jó dolgot vittek végbe, hogy az ember némileg habozik, mielőtt hangot adna azon meggyőződésének, hogy végül is, miután a fürdővízzel együtt a gyereket is kiöntötték, azaz szabályos küzdelmet folytattak és folytatnak minden vallásos szervezet, valamint a teljes humanista tradíció ellen, ma már több rosszat követnek el, mint amennyi jót azelőtt végbevittek.

Egy dinamikus, új nép – mint amilyen az Egyesült Államoké – olyan lendületesen fejlődik, hogy csak rendkívül finom mechanizmus tudja irányítani. A centrifugális és centripetális erőket nagy óvatossággal kell kiegyensúlyozni; ügyelni kell a különböző irányzatokra és mozgalmakra, nehogy elszabaduljanak. Szükség van az ún. „olvasztótégelyre”, hogy a különálló kisebbségek tömegét egyetlen nagy nemzeté olvassza. Volt egy idő, amikor a német egyházközségi iskolák álltak útjában a német római katolikus és evangélikus gyermekek gyors amerikanizálásának. A lengyel, rutén, olasz és spanyol egyházközségek pedig, ahol idegen származású klérus szolgált, az olvasztótégely-hatással szembeni ellenállás központjaiként működtek. Az első világháború idején az egyház levonta azt a tanulságot, hogy ez a koncepció hosszú távon reá nézve gyengítő hatású,

mert fiatalabb tagjaiban a nyelv-vallás naiv asszociációját táplálja; a fiatalság, miután megfosztották vallásának megszokott nyelvétől, elfordult az egyháztól. Az ellenkező tendencia azonban, amely a különbségeket igyekszik a lehető legtökéletesebben elnyomni, s az élő organizmusokat és kikristályosodott szerkezeteket amorf tömegekkel helyettesítené, mindig is veszélyes volt, jelenleg pedig még a korábbi centrifugális irányzatnál is nagyobb fenyegetést jelent. Ha egy heterogén eredetű népesség elveszíti sokszínű etikai és szellemi tradícióit, az elveszített formákat országos szinten feltétlenül valamely alacsonyabb rendű étosszal fogja pótolni – azoknak a különböző típusoknak közös nevezőjeként, amelyekből eredt. Az erőteljesen demokratikus amerikai iskolarendszer, amikor bizonyos meghatározott szellemi és mesterségbeli képességek művelésére helyezi a hangsúlyt, ezzel az a célja, hogy a gyökereit képező, érzelmi, esztétikai és szellemi értékekben igen gazdag, sokszínű tradíciót kiszorítsa. Jól ismert példaként elég idéznünk az amerikai népzene hanyatlását, mióta az olvasztótégely valóban forrni kezdett. Ugyanez a helyzet az egyik fontos oka a fiatakori bűnözés s az ezzel együtt járó gengszterizmus növekedésének.

Ehhez hasonló megfigyelések vezették a protestáns német nacionalista gondolat egyik vezéralakját, *Paul de Lagarde*-ot a Második Birodalom első évtizedeiben arra a következtetésre, hogy a hagyományos német erkölcs megőrzése érdekében a zsidókat el kell távolítani a németiség köréből. Természetesen a régi hagyomány romlásának valójában az iparosodás és a racionalizmus együttes támadása volt az oka. A többségre jellemző módon azonban Lagarde egy behatoló idegen testet jelölt ki bűnbakul; a porosz konzervatív párt számára írt programjában a következőket fejt ki (1884): „A zsidók mint zsidók minden európai nép számára komoly bajt jelentenek. Ami Németországot illeti, ebből az következik, hogy a zsidóknak vagy emigrálniuk kell Németországból, vagy németekké kell lenniük. Máskülönben Németország zsidóvá lesz – valójában már csaknem elérte ezt az állapotot. Mert a hanyatlás gyorsabb, mint a növekedés, és sokkal gyorsabb, mint a nemes szellem növekedése... Németországnak németekkel kell telve lennie, és az ő szokásaikkal, s akkor már nem lesz hely benne Palesztina számára.” Tekintettel arra, hogy Lagarde a német humanista értelmiség kiemelkedő képviselője volt, emellett befolyásos publicista, e szavai különösen baljóslatúak; csupán a személyiségében együttesen jelen lévő racionális humanizmus és keresztény erkölcs akadályozták meg őt abban, hogy Hitler előfutára legyen, s megtagadja a zsidóktól még azt az alternatívát is, hogy németekké váljanak. Zsidók ezrei követték tanácsát, asszimilálódva a német éltémódhoz, feladva

speciálisan zsidó hagyományait – mindannyian tudjuk, mit használt nekik ez a gyáva magatartás. Lagarde-nak a zsidókkal szemben elfoglalt álláspontját lényegében érzelmek határozzák meg: az ösztönös többségi reakciót tükrözi valamely kisebbség zavaró jelenlétére: abban az időben a zsidók alkották az egyetlen olyan kisebbséget, amelyet a városlakó németek jól ismertek, mivel a francia, lengyel és dán periferiális kisebbségeket a lehető leggyorsabban germanizálták, vagy egyszerűen németnek nevezték őket, ily módon törölve őket a képből.

Nem valószínű azonban, hogy általános jellegű megfontolások befolyásolhassanak egy értelmiségit, aki már meghozta döntését, s akinek meggyőződése, hogy ismeri az egyetlen helyes utat. A Lagarde-i politikai türelmetlenséget a Dewey-féle vallási türelmetlenségtől még kisebb távolság választja el, mint a Lagarde-i vallási liberalizmust a Dewey-féle politikai liberalizmustól. Ezenkívül általános megfontolások kevésbé arrogáns értelmiségiéket – sőt általában intelligens embereket – sem érintenek mélyen. Közelebbről meghatározott és nyomósabb okokra kell találnunk, hogy hihessünk az amerikai kulturális pluralizmusban. A következőkben öt kategóriába sorolva előadok néhány hathatósabb érvet a kisebbségek támogatása mellett.

1. A kulturális és vallásos kisebbségek számarányukat tekintve általában produktívabbak, mint a többség, melynek körében élnek. Ennek okai eléggé nyilvánvalóak. Általánosságban a kisebbségek tagjai számára az élet nehezebb, mint a többségi népesség számára. A lenézett kisebbségből való származás bizonyos keretek közé szorítja a társadalmi kapcsolatokat, s kizárja a társadalmi emelkedés lehetőségeinek jó részét. Mivel a kisebbség tagjainak nagyobb erőfeszítést kell tenniük, hogy elérjenek valamit, amit megadni a többség hatalmában áll, hozzászoktak ahhoz, hogy képességeiket jobban kihasználják. Ezt az elvet Arnold J. Toynbee „penalizációs stimulusnak” nevezi (hátrányos helyzetből fakadó ösztönző hatás) monumentális történelmi tanulmányában (*A Study of History*), amelyben számos meggyőző példát hoz fel rá egyének és csoportok életéből. A modern idők a kisebbségi csoportok kivételes teljesítményeinek sok példájával szolgálhatnak; elegendő csak olyan kiemelkedő eseteket említenünk, mint a hugenoták szerepe a protestáns Európában azt követően, hogy XIV. Lajos visszavonta a Nantes-i edictumot, vagy a görög ortodox phanarioták aránytalanul nagy szerepe a XVIII. század törökországi államigazgatásában, vagy a zsidók hozzájárulása a közép-európai kultúra gyarapodásához a Hitler győzelmét megelőző fél évszázadban. Ha tekintetbe vesszük, hogy a zsidók Németország népességének csupán 1%-át tették ki, míg a német egye-

temeken 5–10%-ban voltak jelen, s még inkább megvetették lábukat a jogi és orvosi pályákon, továbbá ha azt is számításba vesszük, hogy a zsidó származású Nobel-díjasok százalékaránya még ennél is magasabb volt, s hogy a németországi vezető zenészek és művészek egyre növekvő számban kerültek ki a zsidók soraiból, akkor jól láthatjuk, milyen rendkívüli hatást gyakorolt a penalizációs stimulus egy dinamikus kisebbségre. Ezzel kapcsolatban némi keserűséggel jegyezzük meg, hogy Kurt Breysig – egy Werner Sombart köréhez tartozó német gondolkodó s ez utóbbihoz hasonlóan a náci mozgalom egyik előfutára – 1932-ben *Vom deutschen Geist und seiner Wesensart* (A német szellem és annak természete) címmel könyvet adott ki, amelyben felsorolta azt a négy kortárs német gondolkodót, akik a legnagyobb hatást tették rá, ezek: a filozófus Husserl, a pszichológus Köhler és Wertheimer (később mindkettő Amerikába emigrált), s a biológus Driesch. Breysig, dacára antagonizmusának, melyet ama mitikus szörny – a zsidó szellem – behatolása ellen érzett, úgy látszik, nem vette észre, hogy a kiválogatott négy közül ketten (Husserl és Wertheimer) zsidók. Hozzátehetem, hogy egy vezető amerikai náci-szimpatizáns személy, akinek házában Breysig könyvének fenti szakaszára bukkantam, valóban nem tudta, hogy a fent említettek zsidók. A faji türelmetlenség ezen akadémikus hirdetői a nem kedvelt kisebbség „jó magaviseletű” tagját hallgatólagosan kiemelik e kisebbségből, melynek átlagos színvonalát azután ennek megfelelően sülyed előítélettől terhes szemléletükben.

2. Az energikus kisebbségek felmérhetetlen értékű ösztönzést jelentenek a többség számára, amely hajlamos arra, hogy többé-kevésbé tehetetlen tömeggé váljék, hacsak valami kívülről ható erő nem ösztökéli a cselekvésre. Az emberben, ha nincs, ami hajtsa, szunnyad a vállalkozó szellem; ha nincs verseny, alig van aktivitás. Minthogy a legtöbb kisebbség hamarosan megszűnnék létezni, ha tagjai nem hivalkodnának különbözőségükkel a többséggel szemben, a dinamikus kisebbségek mindenütt irritálják a többséget. Ez az irritáció először is arra vezethet, hogy a többség azonnal elutasít minden olyan új gondolatot vagy javaslatot, mely e megvetett kisebbség köréből ered. Viszont végül a gazdasági önérdék kerekedik felül, vagy a reformot a többség egy vezető tagjának beavatkozására végrehajtják, aki viszont eltulajdonítja a kisebbségtől azt, amire szüksége van, s azt az övéi között saját teljesítményeként terjeszti el.

3. A fentiekből egyenesen következik, hogy haladás és reform mindig egyének vagy kisebb csoportok kezdeményezéséből születik, így nagyobb valószínűséggel ered szervezett kisebbségek körében, mint az elismert többség tagjai között. Miután az egyén kevésbé képes arra, hogy

egymaga gyakoroljon befolyást egy nagyobb embercsoportra, a kisebbségre marad – amely egy felette álló vagy valóban független személy vezetésének aláveti magát –, hogy a többséget a megfelelő módon befolyásolja. Igen tanulságos volna jegyzékbe venni az amerikai civilizáció fejlődésének azon fontosabb állomásait, amelyek kisebbségek tagjainak köszönhetőek, akár elismert ez a tény, akár nem. Például a kvékerek, az unitáriusok és a zsidók mind fontos szerepet játszottak ezen a téren. Az előttünk járó amerikai nemzedék kiválóságát elért „self-made” tagjai közül meglepően sok az idegen származású vagy az olyan kisebbség tagja, amely már Amerikába jövetele előtt valahol külföldön hosszabb ideje mint kisebbség élt. A múlt századi Nagy-Britannia társadalmi fejlődése igencsak jelentéktelen lett volna római katolikus és nonkonformista polgárai nélkül.

4. A szervezett kisebbségek erőteljes kiegyensúlyozó szerepet töltenek be minden fejlett társadalomban. Ez éppúgy igaz az oktatás és vallás területén, mint a politikai küzdőtéren. Németországban a Katolikus Középpártnak fontos szerepe volt a Weimari Köztársaság egyensúlyban tartásában; akár a bal-, akár a jobboldal túlsúlyba kerülése egyenesen belesodorta volna az országot abba a szakadékba, amelybe azután bele is sodródott, mihelyt a kedvezőtlen gazdasági körülmények sújtotta középosztályok meggyengültek. Hasonló, bár kevésbé hatásos szerepe volt a német kisebbségnek Csehszlovákiában, illetve a zsidó kisebbségnek Lengyelországban. Angliában, s főleg Amerikában, a katolikus kisebbségeknek köszönhetően többször is elkerülhetővé vált egyrészt a politikai reakció, másrészt a szocializmus irányába történő túl erős elhajlás. Amikor a haladó pedagógusok diadalt arattak ellenfeleik fölött, s elbizakodottá és agresszívvé váltak, a katolikus egyház bevetette ellenük befolyását, s megakadályozta számos, rendkívül veszélyes társadalmi és oktatási kísérletük megvalósítását. Még a freudi pszichológia is azok közé a kisebbségi intellektuális mozgalmak közé számítható, amelyek – minden lehetséges hibájuk mellett is – üdvösek voltak, amennyiben fékeztek a mindenkorai amerikai pragmatizmust és behaviorizmust; legalábbis megtanította az amerikai írók egy teljes generációját arra, hogy a személyiség mélyén rejlő, jelentős irracionális erőket figyelembe kell venni. Szorosan a vallás területén maradván, például a protestáns neortodox kisebbség igen egészséges visszahatást gyakorol a vallási liberálisok többségének rövidlátó experimentalizmusával szemben, továbbá üdvös módon korrigálja a konzervatívok obskurantizmusát. Még ennél is feltűnőbb a *Commonweal* katolikus csoport társadalmi-politikai szerepe: a nagy katolikus kisebbségen belül ez egy kisebb, liberális kisebbséget képez, s több szempontból

Amerika legfelvilágosultabb s legkiegyensúlyozottabb vallásos csoportjának tekinthető.

5. A kisebbségek fent említett pozitív funkcióitól némileg eltér az a negatív szerep, melyet mint a demokrácia próbaköve töltenek be. MacIver a demokráciát a sok különböző rétegből összeálló társadalomra vonatkoztatta – mint fentebb idéztük –, s ez az, ami gyakorlatilag próbára teszi a modern demokrácia életképességét. A modern demokrácia rendszerint egy komplex társadalom kebelében születik meg, mégpedig sok esetben olyan társadalomban, ahol különböző nyelveket beszélnek, különböző vallások élnek egymás mellett, s különféle társadalmi szervezetek fejtik ki egymás mellett tevékenységüket. Nem véletlen, hogy Svájc – ahol két vallás és három nyelv él együtt, a legrégebb működő köztársaság. Nagyon valószínű, hogy Nagy-Britannia nem lett volna képes arra, hogy arisztokratikus parlamenti rendszerét képviselői demokráciává fejlessze, ha az anglikán egyház nem talált volna erőteljes versenytársakra a nonkonformistákban és a katolikusokban. Ugyancsak valószínű, hogy az ipari forrada-

lom korai győzelme Angliában összefüggésbe hozható a társadalmi osztályok között sikeresen létrejövő politikai kompromisszummal, ami végső kifejtete egy folyamatnak; ezzel szemben az a politikai káosz áll, amelybe a rendkívül megkésített iparosítás Oroszországot vetette. A német demokrácia vesztenek első figyelmeztető jele a kisebbségek ellen folytatott náci propaganda növekvő sikere volt. Amerikai demokráciánk fennállására a legkomolyabb fenyegetést a Ku Klux Klan és a hozzá hasonló szervezetek jelentették az elmúlt években.

A fent kifejtett gondolatokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az amerikai demokrácia jövője nem annyira természeti erőforrásaitól és katonai erejétől, még kevésbé alkotmányos hagyományától függ, hanem sokkal inkább attól, hogy továbbra is védelmet és bátorítást nyújt-e a kisebbségeknek. Amerika a kisebbségek bevándorlása által lett nagyváros, és akkor maradhat nagy demokrácia, ha tiszteletben tartja egyének és kisebbségek jogát arra, hogy különbözzenek minden olyan dologban, amely nem érinti a jó és a rossz hagyományos alapjait!

[LUKÁCSILONA FORDÍTÁSA]

A LIBRA IPARI TERMELŐ ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.

szíves figyelmébe ajánlja nyomdai szolgáltatásait – meghívó, levélpapír, boríték készítés; színes képeslapok, prospektusok, plakátok, falinaptárak; egy- és többszínű könyvek, brosúrák, ügyviteli nyomtatványok gyártása; minden egyéb nyomdai termék készítését is vállaljuk.

NYOMDÁNK CÍME: 1117 BUDAPEST, SCHÖNHERZ ZOLTÁN U. 3-5. Tel.: 166-44-09

A LIBRA KFT. NAGYKERESKEDELMI ÜZLETHÁZA

Könyvek, hanglemezek, papíráruk, dísz tárgyak, gyermekjátékok, ajándékok, modellek és cínfigurák színes választékával várja az egyéni vásárlókat és a viszonteladókat. Címe: 1082 Budapest, Futó u. 33. Tel.: 144-23-41

KISKERESKEDELMI AJÁNDÉKBOLTUNK

Változatos delicates árukészlettel, játékokkal, modellekkel, cínfigurákkal várja a kedves vásárló nagyközönséget. Címe: 1117 Budapest, Fadrusz u. 14.

A LIBRA KIADÓ

a kedves olvasók figyelmébe ajánlja az 1991 elején megjelenő könyvtudományait:

Jámbor János: MIÉRT TÁSZÍTOTTÁK KI MAGYARORSZÁGOT EURÓPÁBÓL?

A szerző azt keresi, ami összeköti a magyarságot Európával, nem pedig azt, ami alapján atomizálták környezetével, ahogyan Kelethez akarták kötni. A magyar államviszegrés elemzése során a kettős fejedelemségtől a perszonalitások korába vezet. A szerző nemet mond a Közép-Európában hibásan alkalmazott nemzetállam-konceptióra. Hittel vallja, hogy itt született meg először az igény – az 1848-49. évi magyar és a térség más népeinek a mozgalmában – egy igazi polgári liberális unióra, az európai türelem államjogrenddel garantált legmodernebb formájára.

Halász Péter Pál: KÖZÉRTET

Izgalmas, mélyreható, a szubjektum világából építkező, de megfigyeléseiben általánosítható, egyszerre rejtekező és kitarulkozó mű kerül az olvasó kezébe. Az elmúlt 20-25 év különös lenyomata ez a könyv. Közérzeti napló, hőmérő, amely – bár nyomon követi az eseményeket – nem magukról az eseményekről tudósít, hanem azokról az érzelmekről, érzésekről, amit ezek egy ember szubjektumából kiváltak. A szerző – akinek írására korábban erős hatással volt a beat-irodalom és a rock-zene, de aki ma már némileg konzolidáltabb stílust képvisel – most egyfajta szintézist vetett papírra az elmúlt negyedszázad gondolati kavargásának, a maga módján némileg hozzájárulva egy „nemzedéki összkép”, a „Nagy Generáció” és az azt szorosan követő „Kis Nagy Generáció” képének kialakításához.

Hanos Álmos: PÖKLES

Egy szerelmes ifjú és szíve hölgye, Anikó – a hatvanas évekbéli Budapesten bonyolódó – kissé erotikus, szívet szorító szerelmének története tárul elénk a szerző szórakoztató, de színvonalas kötetéből. Ezzel egyúttal új sorozat –; a „Szerelmes kisregények” zsebkönyvtár – indul útjára, melynek következő kötetében a „Szeress szívem!”-ben bonyolódik majd tovább a „Pökles” története.

Rózsavölgyi László: MINIATŰR HADTÖRTÉNET

Felnőttök játéka, apák és fiúk családi hobbjá, nagyszerű időöltés szerte a világon a cínfigura-gyűjtés. Akiben él az érdeklődés a sorsfordító korszakok, dicső csaták, vesztett ütközetek hiteles megismerésére, meglepve tapasztalja mennyi kérdésre ad választ egy-egy miniatűr figura. A magyar katona alakja, történelmünk lapjai elevenednek meg ebben a könyvben. Léptékhelyes, hiteles ábrázolások fotóalbumaként, történeti ismeretetőnek kiegészítve. A kötet kétnyelvű. A szövegek magyar és német nyelven olvashatók.

A kedves olvasók és a viszonteladók megrendeléseit a Kiadó címére várjuk: 1113 Budapest, Kökörcsin utca 4. I. emelet 2. Tel.: 166-22-07